

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

УДК: 336.717.1: 004.083.1 | – 027.552

JEL Classification: G210,G350

© Легкоступ І.І., Ваганова О.В., 2019

0000-0001-7839-874X; 0000-0002-9449-611X

igor.legkostup@gmail.com, vaganowa.an@gmail.com

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

РИНОК ПЛАТІЖНИХ КАРТОК: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Розглядаються питання сутності та ролі платіжних карток в розвитку банківської системи. Виділено ключові проблеми та потенційні переваги, з якими стикається держава на цьому шляху розвитку. Зроблено аналіз ринку платіжних карток в Україні на сучасному етапі.

Ключові слова: платіжна картка, безготівкові розрахунки, платіжна система, електронні гроші

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлюється суттєвим зростанням ролі безготівкових розрахунків на сучасному етапі становлення і розвитку економіки України, їх впливом на фінансову діяльність держави та господарську діяльність всіх суб'єктів підприємництва, установ, організацій. Формування ринкової економіки, удосконалення технічних засобів платежів зростання обсягів внутрішніх та зовнішньоекономічних операцій України з іншими країнами, обумовлюють велике поширення безготівкових розрахунків, заміну традиційних платіжних інструментів новими, швидкий розвиток та удосконалення ринку платіжних карток.

Використання безготівкових розрахунків приводить до прискорення розрахункових операцій та руху грошових коштів. Насамперед це стосується розширення розрахунків за допомогою банківських платіжних карток. Адже, сьогодні банки завойовують ринок платіжних карток здебільшого за рахунок запровадження на підприємствах карткових зарплатних, пенсійних та інших проектів. Однак, використання банківських платіжних карток на території України можливе ще не всюди. Однією з причин цього є недостатня розвиненість мережі розрахунків платіжними картками. Мало обізнане про безготівкові розрахунки сільське населення та люди похилого віку. Вдосконалення механізму безготівкових розрахунків завжди залишається актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності, проблем організації, здійснення та розвитку безготівкових розрахунків присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів. Однак, постійний розвиток

технологій потребує вдосконалення системи безготівкових розрахунків та їх обліку, тому можна стверджувати, що питання не є цілком розкритим.

Серед вітчизняних науковців та економістів проблемами дослідження ринку платіжних карток займалися О. Рудакова, В. Міщенко, К. Волохвата, А. Герасимович, В. Харченко, Н. Шульга, В. Кравець, О. Махаєва, К. Жидко, А. Одарюк, В. Шеломенцев, В. Берніков та інші. У своїх працях вчені основну увагу концентрують на технічних аспектах випуску та використання пластикових карток, а також аналізують переваги платіжних карток над паперовими грошима.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах сучасного суспільства деякі питання ефективності платіжних систем є недостатньо дослідженими. Є потреба в системному аналізі пошуку шляхів оптимізації взаємодії комерційних банків із міжнародними платіжними системами та мінімізації ризиків, підвищення обсягів безготівкових розрахунків.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у проведенні наукового аналізу ринку платіжних карток в Україні, а також пошук шляхів його удосконалення з використанням іноземного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні у всьому світі розвиток економіки характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Електронні гроші широко використовуються в обігу і стають одним з основних інструментів фінансової інфраструктури нашої країни. У зв'язку з цим важливою складовою стратегії

розвитку фінансово-банківських установ України повинна стати розробка і впровадження високотехнічних фінансових інструментів та продуктів з метою динамічного розвитку вітчизняного ринку. Тому такі платіжні інструменти, як платіжні картки, смарт-карти та електронні гроші на сьогодні вже займають значний сегмент ринку.

Спеціальний платіжний засіб (платіжна картка тощо) – це платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ грошей з відповідного рахунка платника або банку, а також здійснюються інші операції, передбачені відповідним договором. За допомогою спеціальних платіжних засобів формуються документи за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів або надаються інші послуги держателям спеціальних платіжних засобів [1].

Самі картки, технологія виконання операцій з ними, їхня обробка чітко визначені в рамках кожної платіжної системи. Для прийому карток у мережі однієї платіжної системи дотримування стандартів було б не обов'язковим, але оскільки пункти прийому карток, будь то магазин або відділення банку, зацікавлені в роботі з єдиними або хоча б схожими правилами, технології різних платіжних систем повинні бути, принаймні, сумісні. Сумісність же досягається за рахунок дотримування стандартів. Існує ряд міжнародних стандартів, що визначають практично всі властивості карток, починаючи від фізичних властивостей пластику, розмірів картки, і закінчуючи змістом інформації, розташованої на картці.

Станом в Україні експлуатуються 3 платіжних системи з платіжними пластиковими картками та системами банкоматів, POS - терміналів і мобільних пристроїв зчитування [2]:

1. Міжнародна платіжна система VISA International Service Associatio з процесинговим центром в США, Європі та на інших континентах.

2. Міжнародна платіжна система Master Card International (США) + Europay International (EC) з процесинговим центром в США та Європі.

3. Національна платіжна система НСМЕП (Україна) з процесинговим центром в Україні.

Перелік банківських операцій та механізми готівкових і безготівкових розрахунків за допомогою платіжних карток в міжнародних та національній платіжних карткових системах включають багато елементів [3]: банківський автомат самообслуговування (банкомат), еквайринг, емісія спеціальних платіжних засобів (емісія), емітент спеціальних платіжних засобів

(емітент), імпринтер, корпоративний спеціальний платіжний засіб, мобільний платіжний інструмент, платіжна картка, платіжна схема, платіжний додаток, платіжний засіб, платіжний термінал, процесинг, спеціальний платіжний засіб.

В Україні існують наступні засади функціонування електронних платіжних засобів[3]: а) електронний платіжний засіб може існувати в будь-якій формі, на будь-якому носії, що дає змогу зберігати інформацію, необхідну для ініціювання електронного переказу;

б) емісія електронних платіжних засобів у межах України проводиться виключно банками, що уклали договір з платіжною організацією відповідної платіжної системи та отримали її дозвіл на виконання цих операцій (крім банків, які здійснюють емісію електронних платіжних засобів для використання в межах цих банків);

в) платіжна організація відповідної платіжної системи визначає вид електронного платіжного засобу (крім мобільного платіжного інструменту, реалізованого на програмній основі), що емітується банком, тип його носія ідентифікаційних даних (магнітна смуга, мікросхема тощо), реквізити, що наносяться на нього в графічному вигляді;

г) для ініціювання переказу в межах України можуть застосовуватися електронні платіжні засоби як внутрішньодержавних, так і міжнародних платіжних систем у порядку, встановленому Національним банком України.

Для організації розрахункових і касових операцій важливе значення мають групи клієнтів за сектором економіки, типом рахунку, утримувачем платежу, за розміром платіжних оборотів, способом надання розрахункових документів, за попитом на готівкові гроші, платіжними інструментами. Банки надають послуги на ринку різним групам клієнтів, обслуговування яких суттєво різняться. Тому у процесі аналізу важливо визначити, на якому сегменті ринку банк надає послуги клієнтам із розрахункового і касового обслуговування[4]. Банки в Україні можуть використовувати як платіжні інструменти платіжні доручення, платіжні вимоги, вимоги-доручення, векселі, чеки, банківські платіжні картки та інші дебетові і кредитові платіжні інструменти, що застосовуються у міжнародній банківській практиці. Найпоширенішою формою платіжних інструментів юридичних осіб є платіжні доручення, а фізичних осіб — платіжні картки. Аналіз операцій із застосуванням платіжних карток здійснюється на підставі статистичної звітності за цими операціями.

Залежно від умов, за якими здійснюються платіжні операції з використанням спеціальних платіжних засобів, можуть застосовуватися дебетова, дебетово-кредитна та кредитна платіжні схеми.

Зважаючи на те, що оцінка результатів діяльності одного банку недостатня для певних висновків щодо розвитку неторговельних операцій банку, необхідно використати дані про операції з платіжними картками інших українських банків, які є членами міжнародних платіжних систем, на які сьогодні припадає більше 90% всіх емітованих карток.

На рис.1 відображена структура готівкових та безготівкових розрахунків за платіжними картками за 2015-2018рр. Значні зміни відбулися уже в 2018 році, що свідчить про подальші

перспективи поширення таких розрахунків за платіжними картками. При такому темпі приросту, уже відбуваються подальші позитивні зрушення до розвитку та до вдосконалення.

При розгляді структури операцій з платіжними картками співвідношення між готівковими та безготівковими операціями складає 54,9% до 45,1%, свідчить про переважання готівки над безготівковими розрахунками. Протягом останніх років відбулося зменшення кількості платіжних карток в обігу з 70,6 млн. шт. у 2015 році до 59,3 млн. шт. на 2018 року, що пояснюється виведенням з банківського ринку значної кількості банків – держателів платіжних карток (зменшення складає 20%).

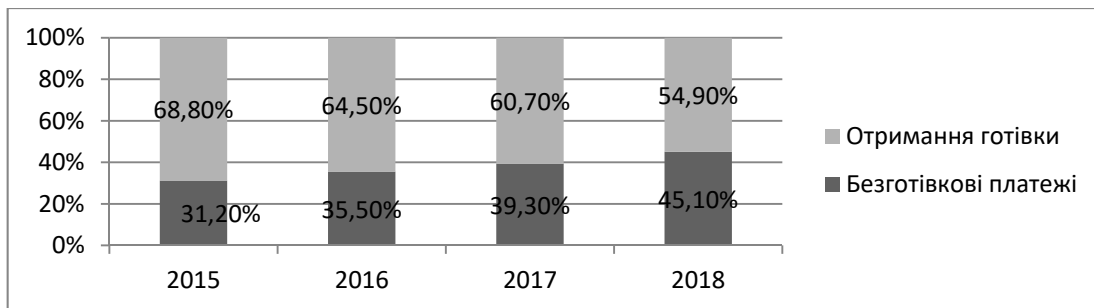

Рис. 1. Структура операцій за платіжними картками за 2015-2018рр, %

Джерело: складено за даними НБУ [10].

Отже, основною стратегією розвитку ринку платіжних карток є перерозподіл тієї частки ринку, що займали ліквідовані банки. Також слід зазначити, що емітентами трьох чвертей активних платіжних карток в обігу є лише шість банків, лідерами серед яких є ПАТ «Приватбанк» (29,6 млн.шт.), ПАТ «Ощадбанк» (8,9 млн.шт.), ПАТ «УкрСиббанк» (2,1 млн.шт.), ПУМБ (2,0 млн.шт.) та ПАТ «Укрсоцбанк» (1,4 млн.шт.).

У безготівкових розрахунках найбільш поширеними є перекази з картки на картку, операції в Інтернеті, розрахунки в торговельній

мережі, операції у пристроях самообслуговування.

Найбільш популярними із розділу безготівкових розрахунків являються операції в Інтернеті. За підрахунками на 2018 рік загалом операції в Інтернеті сягають 38,2%. Це зумовлено більшим вибором та меншою ціною товарів, ніж зручністю доставки в магазинах. Також, слід враховувати ще один найбільш важливий розділ безготівкових операцій - розрахунки в торговельних мережах, який дорівнює 33,2%.

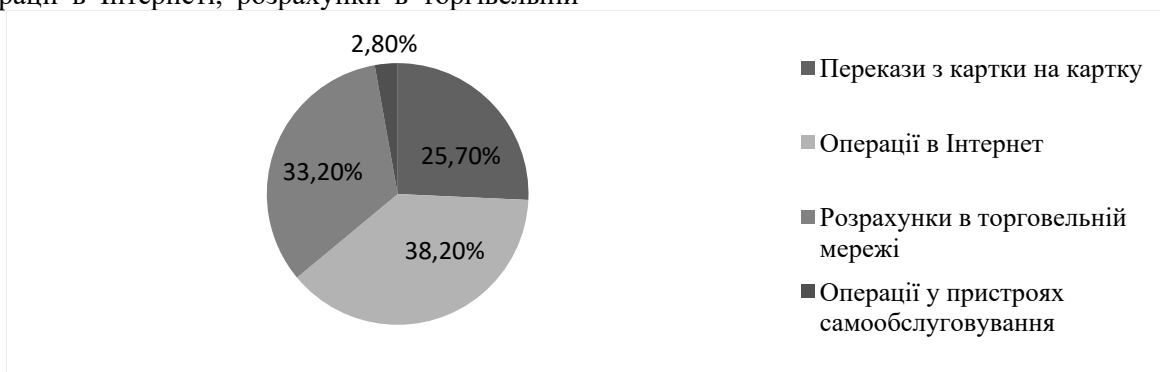

Рис. 2. Структура безготівкових операцій в Україні за 2018 р., %

Джерело: складено за даними НБУ [10].

На Рис. 3 можна побачити структуру кількості операцій з використанням платіжних карток за

2015-2018 рр., яка чітко відображає тенденцію до збільшення кількості операцій із використанням безготівкових платежів.

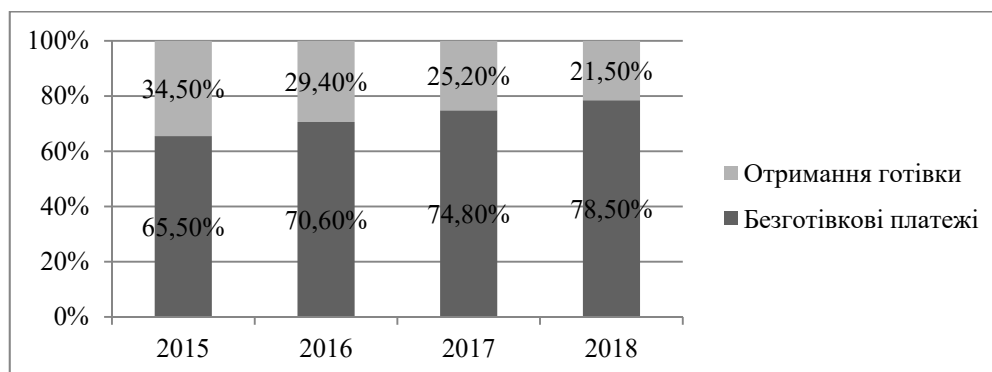

Рис. 2. Структура кількості операцій з використанням платіжних карток за 2015-2018 рр., %
Джерело: складено за даними НБУ [10].

Статистичні дані свідчать, що за останні роки спостерігається стабільний позитивний тренд зростання частки безготівкових операцій, оскільки нові покоління клієнтів створюють попит на сучасні банківські сервіси. Втім, більше двох третин готівки, що знаходиться в обігу, знята в банкоматах держателями платіжних карток замість їх використання у безготівкових транзакціях. До того ж, в порівнянні з іншими країнами в Україні залишається досить низький рівень охоплення суспільства cashless-технологіями в розрахунку на душу населення. Так в Україні цей показник досягає лише 21 операції на душу населення, тоді як у Норвегії, США та Канаді цей показник складає відповідно 331, 248 та 225 операцій[5].

Загальна кількість операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за результатами 2018 року становила 1835,0 млн. шт., а їх обсяг – 1298,5 млрд грн. Ці показники у порівнянні з першим півріччям 2017 року зросли на 28,2% та 41,0% відповідно. При цьому, кількість безготівкових операцій становила 1 423,3 млн шт., а їх обсяг склав 572,5 млрд грн. [6]

За другий квартал 2018 року кількість безготівкових операцій збільшилася на 11,6% і склала 750,6 млн шт., з яких:

- 503,8 млн шт. здійснені із використанням карток платіжної системи Master Card,
- 246,2 млн шт. – Visa,
- 0,6 млн шт. – НПС "ПРОСТІР".

Обсяг таких операцій виріс на 10,0% та склав 299,9 млрд грн, із них:

- 202,8 млрд грн припадає на Master Card,
- 96,9 млрд грн – на Visa,

- 0,2 млрд грн – на НПС "ПРОСТІР".

Інфраструктура для здійснення безготівкових операцій також стабільно розширюється. Зокрема кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, що надають своїм клієнтам можливість здійснювати безготівкові розрахунки за допомогою платіжних карток, за перше півріччя 2018 року зросла майже на 14,0 тис. од. (на 8,0%) і склала 187,7 тис. од. За перше півріччя 2018 року мережа платіжних терміналів зросла до 270,5 тис. шт. (на 7,5%). Це відбулося за рахунок збільшення кількості торговельних платіжних терміналів: станом на 1 липня 2018 року їх кількість склала 251,5 тис. шт., що на 8,4% більше у порівнянні з початком поточного року. При цьому, 190,2 тис. або 75,7% мережі торговельних терміналів країни забезпечують можливість безконтактного прийому карток. Кількість банківських платіжних терміналів навпаки знизилася на 2,9% та склала 19,0 тис. шт. [7].

Масштаби ринку платіжних карток в Україні можна порівняти з ринками країн ЄС. Разом з тим, на ньому є певні диспропорції. Переважна більшість емітованих українськими банками платіжних карток належить до міжнародних платіжних систем (МПС) Master Card і Visa (92 % ринку). Понад 99% операцій за платіжними картками, емітованими українськими банками, здійснюється в межах України, і менше 1% – за кордоном. При цьому в Україні немає внутрішньої інфраструктури, яка забезпечувала б повний цикл обміну інформаційними даними між всіма учасниками платіжної системи щодо операцій, здійснених з використанням платіжних карток (система маршрутизації та багатостороннього клірингу) [8].

Нині інформаційне оброблення операцій за платіжними картками МПС українських банків

забезпечують 23 незалежні процесингові центри. Близько 83% усіх проведених в Україні «карткових» операцій обробляються цими процесинговими центрами самостійно. Дані щодо близько 17% «карткових» операцій (міжбанківських та міжнародних) ці процесингові центри, у свою чергу, пересилають з України до процесингових центрів МПС. Обчислені в закордонних центрах дані надсилаються назад в країну. Банки повинні сплачувати МПС комісійні в іноземній валюті (євро, доларах США, англійських фунтах), розмір та кількість видів яких постійно зростає. Ця ситуація призводить до залежності внутрішнього платіжного ринку України від закордонних комунікацій та систем оброблення платіжних операцій [9].

Слід відзначити, що наявний розвиток інфраструктури все ще недостатньою мірою забезпечує належний рівень використання платіжних карток та зменшення готівкових розрахунків. Тому тут є значний потенціал для розвитку цього сегмента. Для порівняння параметрів розвитку інфраструктури ринку платіжних карток України та ЄС достатньо навести дані щодо кількості встановлених терміналів на 1 млн осіб, з яких видно, що за вищої за середньоєвропейську кількості банкоматів (малоактуальних там), кількість POS-терміналів на 1 млн осіб в Україні майже у 3,5 раза нижча за середньоєвропейський рівень (табл.1).

Таблиця 1

Показники інфраструктурного забезпечення обігу платіжних карток у країнах ЄС та Україні в 2018 р.

Країна	К-ть POS-терміналів на 1 млн осіб, тис. шт.	К-ть АТМ (банкоматів) на 1 млн осіб, тис. шт.
Фінляндія	36,0	0,4
Італія	26,0	0,8
ЄС у середньому	18,0	0,6
Болгарія	9,8	0,8
Чехія	9,1	0,42
Польща	8,5	0,5
Словаччина	7,7	0,5
Україна	5,1	0,9

Джерело: складено за даними НБУ [10] та ЄЦБ [11].

Нижчому рівню розвитку інфраструктури відповідають і показники використання платіжних карток в Україні, які суттєво відстають від європейського. Так, на кінець 2018 р. на одного жителя України припадало 8,1 тис. грн та 26,6 операції з платіжними картками, а на одну емітовану картку – відповідно 4,9 тис. грн та 16,3 операції. [12].

При цьому рівень використання платіжних карток у ЄС перевищує такий в Україні за кількістю операцій у 3,2–3,5 раза та за обсягами операцій – у 13,2– 14,3 раза. Слід додати, що обсяги та частота використання платіжних карток у ЄС продовжують постійно зростати. Значною мірою цьому сприяє як подальший розвиток інфраструктури: запровадження нових карткових терміналів (у т.ч. більш доступних для малих торговців), розширення можливостей безготівкового розрахунку для споживачів (у т.ч. у транспорті, сплата податків та штрафів, використання для розрахунку смартфонів). Разом із тим у поширенні використання платіжних карток у ЄС винятково важливу роль відіграє відповідна державна політика.

Найвідомішими у світі є VISA International, American Express, Diners Club International, Master

Card International, Union Pay. Тому аналіз діяльності банку з використанням міжнародних платіжних карток проводиться з метою з'ясування доцільності здійснення цих операцій як для самого банку, так і для його клієнтів, а також для доцільності його участі у міжнародних платіжних системах.

Міжнародний ринок пластикових карток сьогодні - це найбільші платіжні асоціації VISA, асоціація-альянс Євро-Кард/Мастер Кард, що об'єднує найбільшу світову систему платіжних терміналів edс/Maestro - 673 тис. терміналів у 35 країнах світу [9]. Безсумнівним лідером на ринку залишаються США, але частка цього регіону поступово скорочується і бурхливого розвитку набувають нові регіональні ринки. У розвинених країнах оплата товарів і послуг майже повсюдно здійснюється за допомогою кредитних карт, ринок яких в Україні знаходиться тільки в стадії становлення. Стабільність економічної ситуації в країні є головним завданням сьогодення. Тому успішне виконання даного завдання залежить від розвитку банківської системи України та кожного банку зокрема. Отже, із 117 функціонуючих банків, 98 є банками-членами карткових платіжних систем.

Більше 42 млн. осіб (що становить 62% від усіх клієнтів банків), є держателями платіжних карток, які на сьогодні вже займають значний сегмент ринку. Платіжна картка є інструментом безготівкових розрахунків. Безготівкові розрахунки є стратегічним напрямом розвитку банківської системи. Збільшення обсягів безготівкових розрахунків сприятиме зміцненню фінансової системи та економічному розвитку країни. Адже близько 220 млрд. грн. готівки перебувають в обігу, крім цього у населення, за різними оцінками, накопичено від 40 до 70 млрд. доларів США. Ці кошти можуть бути залучені в економіку і працюватимуть на її зростання [13].

Розширення сфери використання безготівкових розрахунків також сприятиме залученню фінансових ресурсів до банківської системи держави, завдяки чому значно зросте її кредитний потенціал. В Україні учасники ринку усвідомлюють значущість безготівкових розрахунків, адже це зручно, надійно, швидко і безпечно. В Україні є інфраструктура для широкого впровадження безготівкових розрахунків [14]. При цьому користувача необхідно стимулювати до безготівкових розрахунків, надаючи йому певні бонуси і знижки, а також залучаючи до програм лояльності. Банкам необхідно активно працювати над підвищенням рівня фінансової грамотності населення. Позитивна репутація надійної і стабільної фінансової установи є основним капіталом будь-якого банку.

Порівнюючи дані 2018 року з 2012 роком (держателями карток здійснені 1985 млн. операцій, з яких безготівкові операції становлять 1287 млн. (65%), а готівкові – 878 млн. (35%)), кількість безготівкових операцій зросла на 1166 млн. шт., що є безумовно позитивним, і якщо врахувати, що у 2010 році здійснено всього 792 млн. операцій, з яких безготівкові операції становили 121 млн. (17%), а готівкові – 571 млн. (83%), то у 2018 році держателі карток стали активніше користуватися платіжними картками при оплаті за товари та послуги, що сприяє розвитку українського ринку безготівкових платежів [15].

І хоча за останні шість років у торгівлі та сфері обслуговування зросла кількість банкоматів і платіжних терміналів, населення, однак, не поспішає списувати в архів живі гроші й переходити на електронні. Аргументом є те, що на ринку чи у перукарні або в крамничці біля дому в такий спосіб майже ніде не розрахуєшся. Тому більшість використовує «пластиковий гаманець» лише для зняття готівки.

Слід зазначити, що перспективним напрямом підвищення ефективності ринку платіжних

карток в Україні, який поки що залишається поза увагою, є розвиток процесингового забезпечення. Зокрема, більшість банків в Україні усе ще намагаються проводити власний процесінг операції з картками. Це негативно позначається на їх вартості для клієнтів. Натомість іноземні банки воліють передавати проведення платежів зовнішнім спеціалізованим процесинговим компаніям, а самі зосереджуються на обслуговуванні клієнтів [16]. Як результат – і здешевлення, і спрощення організації цього сегмента бізнесу, і підвищення якості обслуговування. Додатковий плюс – спрощення проведення міжнародних транзакцій, що особливо важливо з точки зору перспектив євроінтеграції.

Необхідною умовою поширення використання в Україні платіжних карток є опанування вітчизняним ринком світових новацій у цій сфері. Хоча кардинальних змін технології вони поки що не передбачають, усе ж удосконалення наявних процесів та розширення сфери вжитку платіжних карток здатне популяризувати їх використання. Власне цей процес і спостерігається в Україні: у складних кризових умовах вітчизняні банки роблять ставку переважно не на кількісне поширення платіжних карток в обігу, а на удосконалення якісної складової їх використання для збільшення кількості операцій з уже емітованими картками.

У рамках такої стратегії, крім технології безконтактних платежів (PayPass, PayWave), що вже активно поширюється на українському ринку і навіть запроваджена у київському метрополітені, банки пропонують і більш зручні інструменти для безконтактних платежів за технологією NFC (з використанням мобільних пристроїв), уніфікують види платіжних карток, розпочавши випуск "комбікарт" (одна картка на декілька рахунків), а також активно супроводжують емісію карток чисельними програмами лояльності та бренд програмами. При цьому важливими напрямками удосконалення технологій платіжних карток зараз є підвищення безпеки їх використання (наприклад, запровадження використання унікального для кожної транзакції шифрованого коду, який передається разом із інформацією при безконтактних платежах, перехід на емісію чіпованих карт), а також прискорення обробки транзакцій по банківських картах у сфері електронної комерції шляхом відповідної модернізації процесингових центрів. Запровадження таких, на перший погляд, незначних новацій формує значні конкурентні переваги серед емітентів. Тому необхідність постійного моніторингу та імплементації

подібних новацій, модернізації обладнання ставить перед банками серйозні виклики та потребує помітних фінансових витрат [17]. Якщо говорити про стратегічні перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні, то є підстави стверджувати, що їх потенціал тільки починає розкриватись. Зокрема, одним із перспективних напрямів розвитку ринку платіжних карток може стати активне просування на банківському ринку прямого кредитування. Наразі розвиток прямого кредитування вважається найбільш прогресивним інструментом фінансування розвитку малого та середнього бізнесу інноваційних стартапів саме для країн, що розвиваються та стикаються з проблемами стійкості та ефективності банківських систем.

Таким чином, потенційні переваги поширення в Україні карткових розрахунків, головними з яких є: зниження обсягу готівки в обігу, активізація економічних процесів, зростання податкових надходжень та наближення вітчизняних фінансових ринків до світового рівня помітно переважають потенційні ризики. Найбільш суттєвим ризиком збільшення обсягів карткових розрахунків на цьому етапі є зростання незабезпеченого боргового навантаження на населення та ризик зростання злочинності у цій сфері. Аналіз вітчизняної та зарубіжної практики показує, що для вирівнювання структури грошової маси та активного зменшення готівки в обігу поряд із адміністративно-регулятивними обмеженнями слід також використовувати стимулюючі заходи для популяризації безготівкових розрахунків. Тому в першу чергу потрібно зосередитись на усуненні технічних проблем використання спеціальних платіжних засобів, підвищенні їх привабливості для споживачів та розвитку інфраструктурного забезпечення платіжного ринку.

Висновки. Отже, використання готівки та паперових платіжних документів постійно зростає внаслідок переходу до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Найпопулярнішим з них є платіжна картка. Вона являє собою платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ грошей з відповідного рахунка платника або банку. Наразі в Україні експлуатуються 3 платіжні системи з платіжними пластиковими картками, це – VISA,

MasterCard, Національна платіжна система НСМЕР (Україна) з процесинговим центром в Україні.

Для підтримки та подальшого зростання фінансової системи необхідно, щоб гроші функціонували в системі переважно у безготівковому вигляді. Це дозволить покращити фіскальну дисципліну, оскільки передбачає більш чітку фіксацію фінансових операцій на ринку, контроль бази оподаткування і т.д., що буде сприяти детінізації економіки. Переведення кожних 10% наявного готівкового обігу в безготівковий вдвічі збільшуватиме залишки на кореспондентських рахунках банків. Така тенденція, навіть без урахування економії на забезпеченні готівкового обігу, посилить банківську систему, здешевить кредити, дасть імпульс розвитку економіки, сприятиме зростанню виробництва товарів і послуг, зміцнить національну валюту. Збільшення обсягів безготівкових розрахунків сприятиме зміцненню фінансової системи та економічному розвитку країни. Для збільшення попиту на безготівкові розрахунки має бути розроблений та прийнятий певний комплекс заходів, у яких будуть задіяні усі суб'єкти безготівкового обігу: від держави й НБУ до пересічних громадян. Необхідно передусім зменшити кількість державних послуг, що оплачуються готівкою (ліцензійні та реєстраційні збори; оплата штрафів; комунальні послуги).

Використання технологій сприяє банкам в розширенні спектру надаваних ними послуг, підвищенні їх якості, забезпечує зростання рівня доступності, надійності і зручності для клієнтів, а відповідно – є одним з стратегічних факторів зміцнення конкурентної позиції на ринку банківських послуг країни.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної практики показує, що для вирівнювання структури грошової маси та активного зменшення готівки в обігу поряд із адміністративно-регулятивними обмеженнями слід також використовувати стимулюючі заходи для популяризації безготівкових розрахунків. Тому в першу чергу потрібно зосередитись на усуненні технічних проблем використання спеціальних платіжних засобів, підвищенні їх привабливості для споживачів та розвитку інфраструктурного забезпечення платіжного ринку.

Список літератури

1. Рудакова О.С. Банківські електронні послуги: навчальний посібник для вузів./ О.С. Рудакова. – М.: Банки и біржі, ЮНІТІ, 2015. – 261 с.
2. Офіційний Інтернет-сайт представництва VISA в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу: <http://visa.com.ua/ua/uk-ua/merchants/acceptingvisa/identifyingcards.shtml>
3. Банківські операції: Підручник / За ред. В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання, 2016. – 727 с.
 4. Яцик Т.В. Методи оцінки грошових коштів та потоків в економічному аналізі / Т.В. Яцик // Глобальні проблеми економіки та фінансів. – 2017. – С. 16-19.
 5. Cashless economy Концепція проекту НБУ від 18.05.2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=31538042>.
 6. Кравець В. Інтернет-платежі в системі безготівкових розрахунків / В. Кравець // Вісник Національного Банку України. - 2016. - № 11. - С.21-23.
 7. Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
 8. Офіційний Інтернет-сайт національної платіжної системи України НСМЕП, // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ansmep.com.ua>
 9. Кравчук В. Ринок карткових платежів України: міжнародний досвід та національне регулювання / В. Кравчук, О. Прем'єрова.- Аналітичний звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. – К.: АДЕФ-Україна, 2015. – 60 с.
 10. Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні [Електронний ресурс] / Офіц. сайт НБУ. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
 11. Офіційний сайт ЄЦБ – Statistical Data Warehouse // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=2746>
 12. Офіційний сайт ЄЦБ – Payment statistic . // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.ecb.europa.eu/press/pdf/pis/pis2018.pdf>
 13. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навчальний посібник / О.В. Васюренко, К.О. Волохата.– К.: Знання, 2016. – 464 с.
 14. Ринок POS-терміналів в Україні скорочується // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prostobiz.ua/plastikovye_karty/stati/rynok_pos_terminalov_v_ukraine_sokraschaetsya
 15. Левицька Т.В. Особливості використання сучасних інформаційних технологій і платіжних пластикових карток у банківській системі / Т.В. Левицька // Актуальні проблеми економіки. – 2018. – № 10. – С. 233–238.
 16. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Розпорядження Кабінету міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
 17. Олешко А. А. Інноваційні тенденції розвитку безготівкової економіки / А. А. Олешко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 10 (травень). – С. 22–25.

References

1. Rudakova O.S. (2015) *Banking electronic services: a textbook for universities.* / O.S. Rudakova - M.: Banks and exchanges, UNITI., 261 pp.
2. Official website of VISA representation in Ukraine // [Electronic resource]. - Access mode: <http://visa.com.ua/ua/uk-ua/merchants/acceptingvisa/identifyingcards.shtml>
3. Ed. V.I. Mishchenko and N.G. Slavic (2016) *Banking Transactions: Textbook* / - K.: Knowledge, - 727 pp.
4. Jacyk T.V. (2017) *Methods of estimating cash flows and flows in economic analysis* / T.V. Jacyk // Global problems of economy and finance. P. 16-19.
5. Cashless economy The concept of the NBU project from May 18, 2016 [Electronic resource]. - Bug Mode: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=31538042>.
6. Kravets V. (2016) *Internet payments in the system of non-cash settlements* / V. Kravets // Bulletin of the National Bank of Ukraine. - No. 11. P.21-23.
7. General indicators of the development of the payment cards market in Ukraine // [Electronic resource]. - Access mode: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
8. Official website of the national payment system of Ukraine NSMEP // [Electronic resource]. - Mode of access: <http://www.ansmep.com.ua>
9. Kravchuk V. (2015) *Card payment market of Ukraine: international experience and national regulation* / V. Kravchuk, O. Premierova. - Analytical report of the Institute for Economic Research and Policy Consulting. - K.: ADEF-Ukraine/ - 60 s.
10. General indicators of the development of the payment cards market in Ukraine [Electronic resource] / Officer. NBU site. – Access mode: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
11. Official Website of the ECB - Statistical Data Warehouse // [Electronic resource] - Access mode: <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=2746>
12. Official Website of the ECB - Payment statistic. // [Electronic resource] - Access mode: <https://www.ecb.europa.eu/press/pdf/pis/pis2018.pdf>
13. Vasyurenko O.V. (2016) *Economic analysis of commercial banks: Educational Manual* / O.V. Vasyurenko, KO Volokhata. - K.: Knowledge. - 464 s.
14. POS terminals market in Ukraine shrinks // [Electronic resource]. - Mode of access: http://www.prostobiz.ua/plastikovye_karty/stati/rynok_pos_terminalov_v_ukraine_sokraschaetsya

15. Levitskaya T.V. (2018) *Features of the use of modern information technologies and payment plastic cards in the banking system* / T.V. Levytska // Current problems of the economy. - No. 10. - P. 233-238.
16. The Concept of the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 17, 2018, No. 67-р. [Electronic resource]. - Mode of access: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
17. Oleshko A. (2018) *Innovative tendencies in the development of the cashless economy* / A.Oleshko // Investments: practice and experience. - No. 10 (May). - P. 22-25.

Аннотация

Игорь Легкоступ, Ольга Ваганова

РЫНОК ПЛАТЕЖНЫХ КАРТ: СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Рассматриваются вопросы повышения заинтересованности и роли платежных карточек в развитии банковской системы. Выделены ключевые проблемы и потенциальные преимущества, с которыми сталкивается государство на этом пути развития.

Ключевые слова: *платежная карточка, безналичные расчеты, платежная система, электронные деньги*

Summary

Igor Legkostup, Olha Vaganowa

MARKET OF PAYMENT CARDS: STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT IN UKRAINE

The purpose of the research work is to conduct a scientific analysis of the payment cards market in Ukraine, as well as to find ways to improve it using foreign experience.

The urgency of the research topic is conditioned by the significant growth of the role of cashless payments at the present stage of the formation and development of the Ukrainian economy. Formation of a market economy, improvement of technical means of payments, growth of volumes of domestic and foreign economic operations of Ukraine with other countries, cause a large distribution of cashless payments, replacement of traditional payment instruments with new ones, rapid development and improvement of the payment card market. Using non-cash payments leads to acceleration of settlement operations and cash flow. Also, formation of a market economy, improvement of technical means of payments, growth of volumes of domestic and foreign economic operations of Ukraine with other countries, cause a large distribution of cashless payments, replacement of traditional payment instruments with new, rapid development and improvement of the payment cards market.

Therefore, the use of technologies encourages banks to expand the range of services provided by them, improve their quality, increase the level of accessibility, reliability and convenience for customers, and, accordingly, is one of the strategic factors for strengthening the competitive position in the market of banking services of the country.

Keywords: *payment card, non-cash payments, payment system, electronic money.*